

FELJTONI

ISPIS

Katoličanstvo kao identitet naroda kroz stoljeća (3/9)

FOTO: MARKO PRPIĆ / PIXELL // SVEČANO OTVORENA IZLOŽBA 'U POČETKU BIAŠE KRALJEVSTVO - IZLOŽBA U POVODU 1100 GODINA HRVATSKOGA KRALJEVSTVA'

ZAGREB (JKA) 15.10.2025. / 17:48

Serijal „Kršćanstvo i Hrvatska: 1100 godina duhovnog naslijeđa i identiteta“ kroz 9 članaka istražuje kako je kršćanstvo, tijekom više od jedanaest stoljeća, oblikovalo hrvatski identitet, kulturu i društvo. Povodom 1100. obljetnice Hrvatskog Kraljevstva, autor mr. sc. Ante Mateša donosi presjek duhovnog naslijeđa koje je ostavilo dubok trag u povijesti naroda – od krunidbi i glagoljice, preko pojedinaca vjere i crkvene diplomacije, pa sve do izazova današnjice i pitanja uloge kršćanstva u budućnosti Hrvatske i hrvatskoga naroda.

Katoličanstvo kao „duhovni DNK“ hrvatskog naroda

Povijest hrvatskog naroda ispisana je kroz niz ključnih simbola: od kraljevske krunice i prihvaćanja krsta, koji su označili vanjski suverenitet i ulazak u europski krug država, do glagoljice, koja je postala unutarnji, kulturni temelj i čuvar samobitnosti. Ti simboli nisu samostalno povijesne činjenice, već manifestacije jedne te iste, dublje i trajnije životvorne naravi – katoličanstva.

Tijekom stoljeća katoličanstvo je nadilazilo puki vjerski okvir i postalo temelj kulturne, društvene i političke samosvijesti hrvatskog naroda.

Dok su se mijenjale političke granice, dinastije i savezi, hrvatski je identitet ostao očuvan zahvaljujući vjeri kao „nosivoj konstrukciji“, osobito u razdobljima bez vlastite državnosti. Vjera je postala „duhovni DNK“, nevidljivi kod koji je čuvalo kulturno-identitetsku jedinstvenost i svijest o pripadnosti. Utjelovljena u kulturu, simbole i jezik naroda, ona je nadilazila osobnu pobožnost, preuzimajući ulogu žigov, kolektivnog nacionalnog identiteta. U teškim vremenima, kada su materijalni dokazi državnosti blijedjeli, vjera je bila ono duhovno ognjište koje je čuvalo narodnu opstojnost od raspada i zaborava.

Crkva kao graditeljica identiteta

Srednjovjekovno razdoblje postavilo je ne samo trajne temelje, već i smjerokaz hrvatskom identitetu. Ono potvrđuje kako se taj identitet oblikovao u tjesnoj povijesnoj vezi s Crkvom. Hrvatska je primanjem kršćanstva ušla u europski kulturno-politički poredak, ali uz zadržavanje kulturno-identitetskih i liturgijskih posebnosti (usp. Kraft Soić, 2016, str. 22-23).

Konsolidacija ranosrednjovjekovnog crkvenog ustroja na hrvatskom prostoru snažno je potpomognuta jačanjem veza s Rimom. Ključni trenutak tog procesa dogodio se priznanjem kneza Branimira (879. g.) od strane pape Ivana VIII., čime je Hrvatska formalno stupila na europsku kartu i dobila papinski legitimitet (usp. Klaić, 1975, str. 239). Ta je veza posebno naglašena za vrijeme kralja Tomislava (oko 925.), čije se razdoblje smatra vrhuncem ranosrednjovjekovne hrvatske državnosti. Upravo za njegove vladavine održani su I. i II. Splitski crkveni sabori (925. i 928.), koji su dali legitimitet i učvrstili crkveni ustroj (usp. Vidović, 2007, str. 65-68).

U srednjem vijeku, kada je politička moć bila promjenjiva, Katolička Crkva bila je čuvar obrazovanja, pismenosti i kontinuiteta (usp. Raukar, 1997, str. 469-470). Središta te kulturne opstojnosti bili su benediktinski, a kasnije i drugi samostani. Oni nisu bili samo mjesta molitve, već i središta u kojima su nastajali kodeksi, misali i glagoljaški spisi. Uloga Crkve daleko je nadilazila puku vjersku službu; ona je bila jedina čvrsta organizacijska struktura u nestabilnim vremenima, pružajući pravni i moralni okvir.

Upravo kroz Crkvu narod je zadržao povezanost s Rimom, a time i s europskom civilizacijom. Razvio se pojam *Ecclesia Croatica* – ideja da Hrvati kroz svoju Crkvu ostaju vidljivi kao politički i kulturni subjekt. Kada je državnost bila privremeno izgubljena, Crkva je preuzela ulogu kulturne i moralne institucije.

Vjera kao granica i obrana: hrvatska duhovna linija otpora

Nakon velikih ljudskih gubitaka i osmanskih provala u kasnom 15. i ranom 16. stoljeću, hrvatski je narod ušao u razdoblje dugotrajne borbe s nadirućim Carstvom. U tom je razdoblju katolički identitet postao i obrambeni štit – ne samo vjerski, nego i društveni. Katolička vjera postala je identitetska granica i snaga otpora protiv egzistencijalne prijetnje s istoka.

Godine 1519., papa Lav X. s pravom je nazvao Hrvatsku „predziđe kršćanstva“ (*Antemurale Christianitatis*), prepoznajući da se borba za hrvatske granice vodila za cijelu Europu (usp. Matić, 2019, str. 127-128). Taj temelj pokazao se posebno važnim u turbulentnim razdobljima osmanskih osvajanja, kada je kršćanstvo postalo ključni element očuvanja zajedništva u Hrvata.

Početak 16. stoljeća, na hrvatske je prostore, osobito u sjevernim krajevima i Istri, prodirao i protestantizam (usp. Vidović, 2007, str. 284-288). Stoga je Katolička obnova (Kontrareformacija) za Crkvu predstavljala nužan put preobrazbe – istodobno je učvršćivala unutarnju vjersku disciplinu naspram protestantizma, dok je prema van jačala kulturnu homogenost i otpor osmanskoj agresiji.

Ključnu ulogu u očuvanju identiteta imali su redovi:

- Franjevci su, osobito u Bosni, Dalmaciji i Slavoniji, postali „sol zemlje“ – živi stupovi zajednice. Njihov jedinstveni položaj u Osmanskom Carstvu jamčila je „Ahdnama“, povelja sultana Mehmeda II. (1463.) (usp. Buturac – Ivić, 1973, str. 142), koja im je jamčila slobodu djelovanja. Uza stalnu duhovnu vezu i organizacijsku potporu Rima (usp. Isto, 1973, str. 163), franjevački samostan bio je jedino mjesto gdje se čuvalo jezik, pismo (glagoljica se, na primjer, održala u Istri i Dalmaciji) i svijest o vlastitom postojanju (usp. Isto, 1973, str. 190-191).
- Isusovci su, kao glavni nositelji Katoličke obnove, donijeli europske kulturne i obrazovne trendove baroka. Osnivanjem Isusovačke akademije (preteče Sveučilišta u Zagrebu) postavili su temelj modernog školstva i uvodili europske trendove u obrazovanje i umjetnost (usp. Isto, 1973, str. 191-192).
- Pavišni su također bili nositelji duhovne i kulturne obnove u baroku, razvijajući tiskarstvo i bili ključni promicatelji „katoličke kulture“, usmjereni na pučko prosvjetovanje i jačanje narodne svijesti (npr. Ivan Belostenec, autor znamenitog rječnika *Gazophylacium*, opsežnog latinsko-hrvatsko-kajkavskog leksikona) (usp. Isto, 1973, str. 189-190).

Prosvjetiteljstvo i nacionalni preporod: Formiranje nacije

NAJNOVIJE

- 11:40 Hrvati u Peruu proslavili 1100. obljetnicu Hrvatskog Kraljevstva i 40 godina pastoralne...
- 11:36 Priopćenje o susretu vjernika župe Mostarski Gradac s biskupom Pačićem
- 11:22 Oblježena 105. obljetnica smrti sluge Božjega biskupa Mahnića
- 10:21 Biskup Martinović primio članice Regionalne uprave Klanjateljica Krvi Kristove
- 10:18 Održan adventski koncert zborova Dubrovačke biskupije
- 10:01 Krštenje petog djeteta obitelji Kajfeš
- 08:32 Predbožićni posjet povjerenstava HRK-a socijalno-karitativnoj ustanovi u Krizevcima
- 08:32 Nadbiskup Hranic krstio peto djetete obitelji Lovinčević
- 08:12 Proslavljena Nedjelja Caritasa, prva obljetnica biskupskog ređenja i podjela službe akolitata u...
- 08:07 Biskup Huzjak čestitao blagdan Hanuke

NAJAVE

Danas Sutra Ostalo --

Proslave spomenudana s. Marije Jule Ivanišević i njezinih susestara – Drinskih mučenica u BiH, Hrvatskoj i Sloveniji – BiH/Hrvatska/Slovenija

65. obljetnica od stradanja pomoraca na brodu „Petar Zoranić“ – Rijeka

Proslava svetkovine sv. Ivana od Kriza u Karmelu u Brezovici – Zagreb

Susret biskupa Košiča s ravnateljima odgojno-obrazovnih ustanova – Sisak

Sprovod fra Franje Ninića – Tuzla

Proslava sv. Marije Krucifikse na dubrovačkim Pilama – Dubrovnik

Nadbiskup Križić kod sestara Ančela na blagdan sv. Marije Krucifikse di. Rose – Split

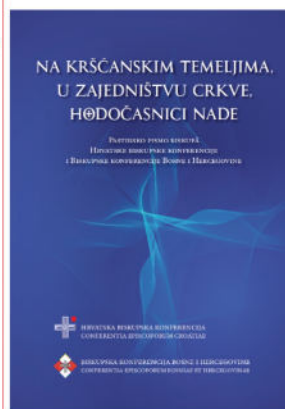
Svetkovina sv. Ivana od Kriza u Karmelu sv. Josipa – Breznica/Dakovačka

Spomendan bl. Jule Ivanišević u Starom Petrovom Selu – Staro Petrovo Selo

Dani službenice Božje Marije Krucifikse Kozulic u Zagrebu – Zagreb

Adventski program „Služba riječi uz paljenje svijeća na adventskom vijencu“ – Dubrovnik

Izvedba glazbeno-scenske adaptacije djela „Božićna priča“ – Zagreb / Novska

Nakon oslobođenja većeg dijela hrvatskog teritorija od osmanske vlasti krajem 17. stoljeća, nastupa razdoblje jačanja središnje (habsburške) vlasti i novog kulturnog vala – prosvjetiteljstva. Iako je prosvjetiteljstvo donijelo sekularizaciju i slabljenje utjecaja Crkve u političkom životu, Crkva je svoj fokus prebacila na kulturni i prosvjetni rad, stvarajući temelje za modernu naciju.

Ovo je doba stvaranja standardnog jezika. Jezuitski i franjevački pisci, često iz Dalmacije i Bosne, svojim su rječnicima, gramatikama i popularnim djelima na štokavskom narječju (poput fra Andrije Kačića Miošića) postavljali temelje onoga što će kasnije postati hrvatski književni jezik.

Tijekom Hrvatskog narodnog preporoda (19. stoljeće), katolički kler (dijecezanski i redovnički) bio je među najaktivnijim promicateljima nacionalne ideje (usp. Šanjek, 1991, str. 305–308). Duhovnici su bili osnivači ili potpora kulturnim institucijama, čitaonicama i školama. Kroz propovijedi i prosvjetni rad širili su ideju o jedinstvu hrvatskog jezika i teritorija. Istaknuti primjer je Josip Juraj Strossmayer, đakovački biskup, koji je u drugoj polovici 19. stoljeća postao ključni financijski i politički pokrovitelj hrvatske kulture i znanosti, osnivajući Akademiju znanosti i umjetnosti (HAZU) i Sveučilište u Zagrebu.

Kao rezultat, Katolička vjera postala je neodvojiva od nacionalnog identiteta, služeći kao osnovna kulturna i politička demarkacija Hrvata prema pravoslavlju i islamskom okruženju, kao i prema mađarskim i njemačkim političkim pritiscima.

Moderno doba i Jugoslavija: Očuvanje i otpor

Tijekom 20. stoljeća Katolička Crkva postala je glavni čuvar hrvatskog nacionalnog identiteta, osobito u razdobljima kada Hrvati nisu imali punu političku afirmaciju.

U Kraljevini Jugoslaviji, centralističkoj državi koja je težila uniformnosti i dominaciji jedne ideologije, Crkva je izrasla u ključno simboličku okosnicu identiteta naroda. Kler je podržavao nacionalne kulturne i političke inicijative, čime je dodatno učvršćena veza između katoličanstva i hrvatske samobitnosti (usp. Vidović, 2007, str. 402–403).

Najteže razdoblje uslijedilo je u Komunističkoj Jugoslaviji (1945.–1990.). Iako su vlasti formalno proglasile odvojenost Crkve i države, Katolička Crkva bila je izložena sustavnom progonu, oduzimanju imovine i ideološkom pritisku s ciljem marginalizacije. Unatoč tome, zadržala je snažan utjecaj u narodu. Blaženi Alojzije Stepinac, zagrebački nadbiskup, postao je simbol postojanosti vjere naspram totalitarnom režimu; njegov progon i suđenje utjelovili su borbu za vjersku i nacionalnu slobodu (usp. Benigar, 1993, str. 10). Djelujući pod izuzetno teškim uvjetima i strogim državnim nadzorom, Crkva je ostala jedno od rijetkih mjesta gdje se čuvala hrvatska kulturna baština, jezik i povijesna svijest. U domovini i među iseljeništvom, nastavila je biti duhovno uporište i živa veza s idejom slobodne Hrvatske.

Stjecanjem neovisnosti Republike Hrvatske 1991. godine, uloga Crkve u Domovinskom ratu (1991.–1995.) ponovno je potvrđena kao ključan duhovni i moralni oslonac. U ratnim godinama, duhovni pastiri ostali su uz narod, pružajući mu izravnu duhovnu i materijalnu pomoć. Kardinal Franjo Kuharić postao je moralni autoritet nacije, šireći poruku mira i pomirenja, uz istodobno ohrabrivanje naroda na obranu identiteta. Uništenje crkava i samostana (poput župne crkve u Voćinu i franjevačkog samostana u Vukovaru) postalo je simbol stradanja, dok su svetišta služila kao mjesta okupljanja i nade (usp. Vidović, 2007, str. 549–556). Crkva je, uz materijalnu i diplomatsku podršku priznanju Hrvatske u svijetu, potvrdila svoju ulogu trajnog temelja opstojnosti hrvatskog naroda.

Zaključak: Vjera kao neprekinuta konstanta identiteta

Katoličanstvo je u povijesti hrvatskog naroda neprekinuta konstanta koja je kroz stoljeća držala na okupu kolektivnu samosvijest, kulturu i opstojnost. Od prvih kneževa do Domovinskog rata, Crkva je bila aktivni graditelj nacionalnog bića, ostajući uporište u sukobu s Osmanlijama, okosnica u jugoslavenskim režimima i moralni oslonac u ratu za neovisnost. Iako se suvremeno društvo mijenja, ta duboka povezanost vjere i identiteta nadraža granice prošlosti: ona je živa baština koja nudi trajan temelj, moralno-etički kompas i kulturni okvir za budućnost hrvatskog naroda (usp. Raukar, 1997, str. 522–523).

Foto: Borne Jaksic/PIXSELL // Vukovarski križ uz Dunav

Literatura:

Knjige

- Benigar, A. (1993). *Stepinac*. Zagreb: Glas Koncila / Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda
- Buturac J. – Ivandija A. (1973). *Povijest Katoličke crkve među Hrvatima*. Zagreb: Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda.
- Klaić, N. (1975). *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku*. Zagreb: Školska knjiga.
- Raukar, T. (1997). *Hrvatsko srednjovjekovlje*. Zagreb: Školska knjiga.
- Šanjek, F. (1991). *Kršćanstvo na hrvatskom prostoru. Pregled religiozne povijesti Hrvata (7.–20. st.)*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Vidović, M. (2007). *Povijest Crkve u Hrvata*. Split-Metković: Crkva u svijetu / Matica hrvatska.

Članci u časopisima i zbornicima

- Kraft Soić, V. (2016). *Otpis Inocenta IV. senjskom biskupu (1248) pod patronatom sv. Jeronima: Senjski privilegij iz godine 1248* u „Croatica Christiana periodica“, 40(77), 2016, 1–23.
- Matić, T. (2019) *Porijeklo termina „Antemurale Christianitatis“ u kontekstu protoosmanske propagande 15. stoljeća* u „Antemurale Christianitatis – Crkva i društvo na području Središnje Hrvatske krajem 15. i početkom 16. stoljeća“, 2019, 127–137.

Autor: Ante Mateša (ante.matesa@hkm.hr)

* Tekst je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa poticanja novinarske izvrsnosti. Dozvoljeno je prenošenje sadržaja uz objavu izvora i imena autora.

hrvatske državnosti (1/9)

Serijal „Krišćanstvo i Hrvatska: 1100 godina duhovnog naslijeđa i identiteta“ kroz 9 članaka istražuje kako je krišćanstvo, tijekom više od jedanaest stoljeća, oblikovalo hrvatski identitet, kulturu i društvo. Povodom 1100. obljetnice Hrvatskog Kraljevstva, autor mr. sc. Ante

Mateša donosi presjek duhovnog naslijeđa koje je ostavilo dubok trag u povijesti naroda – od krunidbi i glagoljice, preko pojedinaca vjere i crkvene diplomacije, pa sve do izazova današnjice i pitanja uloge krišćanstva u budućnosti Hrvatske i hrvatskoga naroda.

Glagojlica: Pismo koje je čuvalo vjeru i narod (2/9)

Serijal „Krišćanstvo i Hrvatska: 1100 godina duhovnog naslijeđa i identiteta“ kroz 9 članaka istražuje kako je krišćanstvo, tijekom više od jedanaest stoljeća, oblikovalo hrvatski identitet, kulturu i društvo. Povodom 1100. obljetnice Hrvatskog Kraljevstva, autor mr. sc. Ante

Mateša donosi presjek duhovnog naslijeđa koje je ostavilo dubok trag u povijesti naroda – od krunidbi i glagoljice, preko pojedinaca vjere i crkvene diplomacije, pa sve do izazova današnjice i pitanja uloge krišćanstva u budućnosti Hrvatske i hrvatskoga naroda.

Doprinos Katoličke Crkve obrazovanju i kulturi u Hrvatskoj (4/9)

Serijal „Krišćanstvo i Hrvatska: 1100 godina duhovnog naslijeđa i identiteta“ kroz 9 članaka istražuje kako je krišćanstvo, tijekom više od jedanaest stoljeća, oblikovalo hrvatski identitet, kulturu i društvo. Povodom 1100. obljetnice Hrvatskog Kraljevstva, autor mr. sc. Ante

Mateša donosi presjek duhovnog naslijeđa koje je ostavilo dubok trag u povijesti naroda – od krunidbi i glagoljice, preko pojedinaca vjere i crkvene diplomacije, pa sve do izazova današnjice i pitanja uloge krišćanstva u budućnosti Hrvatske i hrvatskoga naroda.

Pojedinci vjere i njihov doprinos oblikovanju identiteta hrvatskog naroda (5/9)

Serijal „Krišćanstvo i Hrvatska: 1100 godina duhovnog naslijeđa i identiteta“ kroz 9 članaka istražuje kako je krišćanstvo, tijekom više od jedanaest stoljeća, oblikovalo hrvatski identitet, kulturu i društvo. Povodom 1100. obljetnice Hrvatskog Kraljevstva, autor mr. sc. Ante

Mateša donosi presjek duhovnog naslijeđa koje je ostavilo dubok trag u povijesti naroda – od krunidbi i glagoljice, preko pojedinaca vjere i crkvene diplomacije, pa sve do izazova današnjice i pitanja uloge krišćanstva u budućnosti Hrvatske i hrvatskoga naroda.

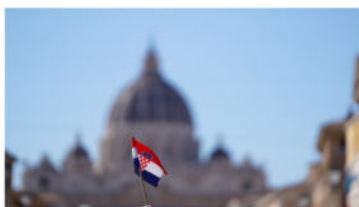

Alojzije Stepinac: Predstavnik patnje naroda i njegovih nadanja (6/9)

Serijal „Krišćanstvo i Hrvatska: 1100 godina duhovnog naslijeđa i identiteta“ kroz 9 članaka istražuje kako je krišćanstvo, tijekom više od jedanaest stoljeća, oblikovalo hrvatski identitet, kulturu i društvo. Povodom 1100. obljetnice Hrvatskog Kraljevstva, autor mr. sc. Ante

Mateša donosi presjek duhovnog naslijeđa koje je ostavilo dubok trag u povijesti naroda – od krunidbi i glagoljice, preko pojedinaca vjere i crkvene diplomacije, pa sve do izazova današnjice i pitanja uloge krišćanstva u budućnosti Hrvatske i hrvatskoga naroda.

Uloga diplomacije Crkve u borbi za neovisnost Hrvatske (7/9)

Serijal „Krišćanstvo i Hrvatska: 1100 godina duhovnog naslijeđa i identiteta“ kroz 9 članaka istražuje kako je krišćanstvo, tijekom više od jedanaest stoljeća, oblikovalo hrvatski identitet, kulturu i društvo. Povodom 1100. obljetnice Hrvatskog Kraljevstva, autor mr. sc. Ante

nužnostima kroz 7 članaka istražuje kako je kršćanstvo, uprkos više od jedanaest stoljeća, oblikovalo hrvatski identitet, kulturu i društvo. Povodom 1100. obljetnice Hrvatskog Kraljevstva, autor mr. sc. Ante Matela donosi presjek duhovnog naslijeđa koje je ostavilo dubok trag u povijesti naroda – od krunidbi i glagoljice, preko pojedinaca vjere i crkvene diplomacije, pa sve do izazova današnjice i pitanja uloge kršćanstva u budućnosti Hrvatske i hrvatskoga naroda.

IKKA

Hrvatsko katoličanstvo danas: Između tradicionalizma i suvremenih izazova (8/9)

Serijal „Kršćanstvo i Hrvatska: 1100 godina duhovnog naslijeđa i identiteta“ kroz 9 članaka istražuje kako je kršćanstvo, tijekom više od jedanaest stoljeća, oblikovalo hrvatski identitet, kulturu i društvo. Povodom 1100. obljetnice Hrvatskog Kraljevstva, autor mr. sc. Ante Matela donosi presjek duhovnog naslijeđa koje je ostavilo dubok trag u povijesti naroda – od krunidbi i glagoljice, preko pojedinaca vjere i crkvene diplomacije, pa sve do izazova današnjice i pitanja uloge kršćanstva u budućnosti Hrvatske i hrvatskoga naroda.

IKKA

Kršćanstvo u budućnosti Hrvatske: Može li vjera još oblikovati nacionalnu viziju? (9/9)

Serijal „Kršćanstvo i Hrvatska: 1100 godina duhovnog naslijeđa i identiteta“ kroz 9 članaka istražuje kako je kršćanstvo, tijekom više od jedanaest stoljeća, oblikovalo hrvatski identitet, kulturu i društvo. Povodom 1100. obljetnice Hrvatskog Kraljevstva, autor mr. sc. Ante Matela donosi presjek duhovnog naslijeđa koje je ostavilo dubok trag u povijesti naroda – od krunidbi i glagoljice, preko pojedinaca vjere i crkvene diplomacije, pa sve do izazova današnjice i pitanja uloge kršćanstva u budućnosti Hrvatske i hrvatskoga naroda.

IKKA

PODIJELI ČLANAK

1100. obljetnica bl. kardinal Alojzije Stepinac Domovinski rat franjevci glagoljica hrvatska kulturna baština hrvatsko kraljevstvo identitet isusovci Jugoslavija kardinal Franjo Kuharić katolicizam Katolički identitet knez branimir kralj Tomislav kraljevina jugoslavija kršćanstvo kultura narod pavlini splitski crkveni sabori

PROČITAJTE VIŠE

15.12.2025. / 11:40

Hrvati u Peruu proslavili 1100. obljetnicu Hrvatskog Kraljevstva i 40 godina pastoralne skrbi

11.12.2025. / 18:53

Završetak međunarodnog skupa o identitetu katoličke škole: filozofski, pastoralni i eklesiološko-teološki naglasci

11.12.2025. / 07:55

Predavanja prvog dana međunarodnog znanstvenog skup o identitetu katoličke škole za kulturu dijaloga u Rijeci

✉ Pošaljite nam prijedlog za vijest ili najavu događaja.

O nama Kontakt Impressum Opći uvjeti korištenja Pravila privatnosti Kolačići

Budi dio naše mreže

Daljnje kvalitivne vijesti u medijima samo uz prethodno odobrenje istaživača. Sva prava pridržana © 2018 - 2025 Hrvatska katolička mreža

